

STM 8.6.2023

Laskentapyynnöt:

Lapsilisäjärjestelmään + 70 miljoonaa:

- 33 milj. alle kolmevuotiaiden lasten lapsilisän korotus 21 €? (130 000 = ikäluokat 2023, 2024, 2025)
- 22 milj. vauvaraha 500 € (jokainen syntyvä lapsi saa ylimääräisen lapsilisän ensimmäisenä kuukautena, ikäluokalla 2024)
- 10,4 milj. yksinhuoltajakorotukseen lisää 5 € (173 722 määrä)
- 4,6 milj. lisälapsilisä neljännestä ja viidenneistä lapsesta alkaen 10 €

Keliakiakorvaukseen sekä lapsilisiin yhteensä + 70 miljoonaa:

- 10 miljoonaa Keliakia-korvaus
- 60 miljoonaa 5 € lapsilisäkorotuksiin kaikille edellisten toimenpiteiden lisäksi

Yhteensä 140 miljoonaa

STM:n näkemys:

Lapsilisän muutosehdotusten osalta viitataan 6.6.2023 toimitettuun materiaaliin. Ehdotukset eivät vastaa parlamentaarisessa sosiaaliturvakomiteassa lapsilisäjärjestelmän sekä lapsiperheiden muun etuusjärjestelmän osalta linjattua. Mikäli ehdotukset toteutettaisiin, ne monimutkaistaisivat lapsilisäjärjestelmää tarpeettomasti. Sosiaaliturvakomitean linjausehdotusten mukaan (ehdotukset 13 ja 14) tulisi lapsiperheiden etuusjärjestelmää kehittää kokonaisuutena, ja mm. lapsilisäjärjestelmän uudistamista pohtimaan tulisi perustaa työryhmä, joka selvittäisi järjestelmän soveltuvuutta nykyperheiden tarpeisiin. Ehdotuksen nro 14 myötä on myös käynnissä valtioneuvoston rahoittama tutkimushanke, jota toteuttavat Kansaneläkelaitos tutkimusosasto sekä Itsenäisyyden juhluvuoden lastenrahasto (ITLA). Hankkeessa selvitetään sosiaaliturvan sekä elatusjärjestelmän kehittämistä silmällä pitäen pienituloisten lapsiperheiden tilanteita ja tuen tarvetta (ns. LAPSOSET- hanke). Hanke toteutetaan lokakuuhun 2024 mennessä. STM pitää tärkeänä hyödyntää hankkeen tuloksia etuusjärjestelmän kehittämisessä.

Keliakiakorvauksen eli ruokavaliokorvauksen palauttamisen osalta viitataan 7.6.2023 toimitettuun materiaaliin. STM ei pidä keliakiakorvauksen palauttamista tarkoituksenmukaisena. Ruokavaliokorvauksen palauttaminen olisi ongelmallista asiakkaiden yhdenvertaisuuden ja etuusjärjestelmän selkeyden kannalta. Vammaisetuudet perustuvat aina asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen, sairauden tai vamman aiheuttamaan toimintakyvyn heikentymiseen eivätkä tiettyyn diagnoosiin. Siten yksittäisen diagnoosin perusteella tietylle sairausryhmälle maksettava vammaisetuus olisi hyvin poikkeuksellinen. Perustuslain 6 §:ssä turvatuksen yhdenvertaisuuden näkökulmasta on epävarmaa, voisiko diagnosoiperusteisen ruokavaliokorvauksen palauttaminen olla mahdollista, koska se asettaisi yhden diagnosoiperusteisen sairauden eri asemaan kuin muut erityisen ruokavalion noudattamista vaativat sairaudet ja allergiat.

Keliakia huomioidaan tällä hetkellä alle 16-vuotiaan vammaistuen myöntämisen yhteydessä. Tarkoituksenmukaista voisi olla selvittää vaihtoehtoa, jossa alle 16-vuotiaan vammaistuen ikärajaa nos-

tettaisiin nykyisestä 16 vuodesta 18 vuoteen kokonaisuudessaan (kaikki etuuteen oikeutetut huomioiden), jolloin ikäraja noudattaisi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaista lapsen määritelmää.

Vaikutusarvioita

Alle kolmevuotiaiden lasten lapsilisän korotus (arvio 45 000 vuosittain syntyvää, 33 milj. eur) tarkoittaisi 20 e/kk korotusta/ alle kolmivuotias lapsi (ikäluokat 2023, 2024, 2025):

- vaatisi lainmuutoksen; olisi uudenlainen lapsilisän osa
- vaatisi samasta syystä myös Kelan järjestelmämuutoksen -> Kelan järjestelmämuutosta ei voida toteuttaa vielä vuoden 2024 alusta lukien
- vähentäisi toimeentulotukimenoja 1,5 milj. euroa, joten nettokustannus 31,5 milj. euroa
- toimeentulotukea saavat lapsiperheet eivät hyötyisi korotuksesta

Ns. vauvaraha: jokainen syntyvä lapsi saa ylimääräisen lapsilisän, 500 e per lapsi, ensimmäisenä kuukautena, ikäluokalla 2024 (arviolta 45000 lasta/ v.)

- vähentäisi toimeentulotukimenoja 2 milj. euroa, joten nettokustannus 20,5 milj. euroa. Jos 'vauvaraha' olisi 600 euroa, olisi koko paketin nettokulu 70 milj. euroa
- vaatisi lainmuutoksen; olisi uudenlainen lapsilisän osa
- vaatisi samasta syystä mahdollisesti myös Kelan järjestelmämuutoksen; ei voida toteuttaa vielä vuoden 2024 alusta lukien, jos toteutetaan lapsilisäjärjestelmän kautta
 - o Jos korotus toteutettaisiin *äitiysavustuksen* 500 euron suuruisena korotuksena, olisi mahdollista toteuttaa jo vuoden 2024 alusta lukien. Tällöin lisäisi etuusmenoja 22,5 milj. euroa, ei vaikutuksia toimeentulotukimenoihin. Jos 'vauvarahaa' maksettaisiin äitiysavustuksena eikä sitä huomioitaisi toimeentulotuessa, niin etuuden suuruus voisi olla 547 euroa ja tällöin koko paketin nettokustannukset olisivat 70 milj. euroa. Äitiysavusta ei huomioida toimeentulotuessa tulona, joten ei olisi vaikutusta toimeentulotukimenoihin; myös toimeentulotukea saavat hyötyisivät korotuksesta.

Lapsilisän yksinhuoltajakorotuksen korotus 5 eur/ lapsi

- etuusmenot nousisivat 10,6 milj. euroa ja toimeentulotukimenot alenisivat noin 1,3 milj. euroa. Nettomenot lisääntyisivät noin 9,3 milj. euroa.
- toimeentulotukea saavat lapsiperheet eivät hyötyisi
- lapsilisä ei ole tarveharkintainen, joten kohdentuisi myös perheisiin, joilla ei tarvetta (lapsilisän yksinhuoltajakorotus kohdentuu myös esim. hyvätuloiisiin yhden vanhemman perheisiin sekä ns. kahden kodin tilanteisiin, jossa molemmat vanhemmat osallistuvat lapsen elatukseen ym.)

Lapsilisän korotus neljännestä ja viidenneistä lapsesta alkaen 10 €:

- Etuusmenot lisääntyisivät 5 milj. euroa ja toimeentulotukimenot alenisivat 0,4 milj. euroa. Nettomenot lisääntyisivät 4,6 milj. euroa.
- monilapsiset perheet tutkimusten mukaan köyhyysriskissä, mutta lapsilisä ei ole tarveharkintainen, joten kohdentuisi myös perheisiin, joilla ei tarvetta
- vaatisi lainmuutoksen
- toimeentulotukea saavat lapsiperheet eivät hyötyisi

Kaikkien lapsilisien korotus 5 eurolla edellisten toimenpiteiden lisäksi (ts. kaikkia lapsilisiä korotetaan 5 euroa riippumatta siitä onko kyseessä 1. 2. jne lapsi + yh-korotus)

- Etuusmenojen arvioidaan lisääntyvän noin 65 – 67 milj. euroa ja toimeentulotukimenojen alenevan noin 4 milj. euroa. Nettomenot lisääntyisivät siis noin 61 – 63 milj. euroa. Noin 4,75 euron yksinhuoltajakorotuksen korotuksella nettomenot olisivat 60 milj. euroa
- vaatisi lainmuutoksen
- lapsilisä ei ole tarveharkintainen, joten kohdentuisi myös perheisiin, joilla ei tarvetta
- toimeentulotukea saavat lapsiperheet eivät hyötyisi

Kuten edellä todetaan, toimeentulotukea jo saavien lapsiperheiden käteen jäävät tulot eivät lapsilisien korotusten myötä nousisi, joten ehdotusten ei voisi ajatella kohdistuvan kaikkein pienituloisimpiin perheisiin. Toimeentulotuen varassa on hieman enemmän pienten kuin isompien lasten perheitä, mutta ero on melko pieni. Toimeentulotukea saavissa perheissä on useimmiten yksi tai kaksi lasta.

Vaikutukset julkiseen talouteen

Lapsilisät

Kaikki tehdyt ehdotukset vähentäisivät jonkin verran perustoimeentulotuen menoja. Puolet perustoimeentulotuen säästöistä kohdistuu kuntatalouteen. Ensisijaisten etuuksien korotukset pääsääntöisesti vähentävät tarvetta toimeentulotuella. Tarvetta turvautua toimeentulotukeen on perusteltuakin vähentää.

Lapsilisien muutoksista aiheutuisi hallinnollisia kuluja (järjestelmäkulut ym., Kela). Mikäli kaikki ehdotukset halutaan toteuttaa, tulisi huolehtia riittävästä resursseista myös lainvalmistelussa.

Ruokavaliokorvaus

Ilman tulosisidonnaisuutta ruokavaliokorvauksen etuuskustannukset olisivat 18,94 euron kuukausimäärällä noin 10 miljoonaa euroa. Korvauksen saajia arvioidaan olevan noin 44 000. Etuuskustannusten lisäksi ruokavaliokorvauksen myöntäminen edellyttää etuusjärjestelmän rakentamista Kelaan ja myös muita hallinnollisia kustannuksia toimeenpanovuonna. Näiden kustannusten arvioidaan olevan noin 4 miljoonaa euroa. Lisäksi keliakian diagnosointi edellyttää tutkimuksia sekä lääkäriläusuntoa. Näiden kustannusten arvioidaan olevan vähintään 3 miljoonaa euroa julkiselle terveydenhuollolle.

Toimeentulotukea myönnettäessä keliakian aiheuttamia lisäkustannuksia huomioidaan osana hyvinvointialueiden vastuulle kuuluvaa täydentävää toimeentulotukea yksilöllisen harkinnan perusteella. Siten kaikkein pienituloisimpien on ollut mahdollista saada tukea kustannuksiinsa myös ilman vammaisena maksettua keliakia-korvausta. Kustannukset ovat jääneet pieniksi, eikä merkittävää säästöä voida katsoa aiheutuvan hyvinvointialueille, mikäli keliakiakorvaus palautettaisiin.